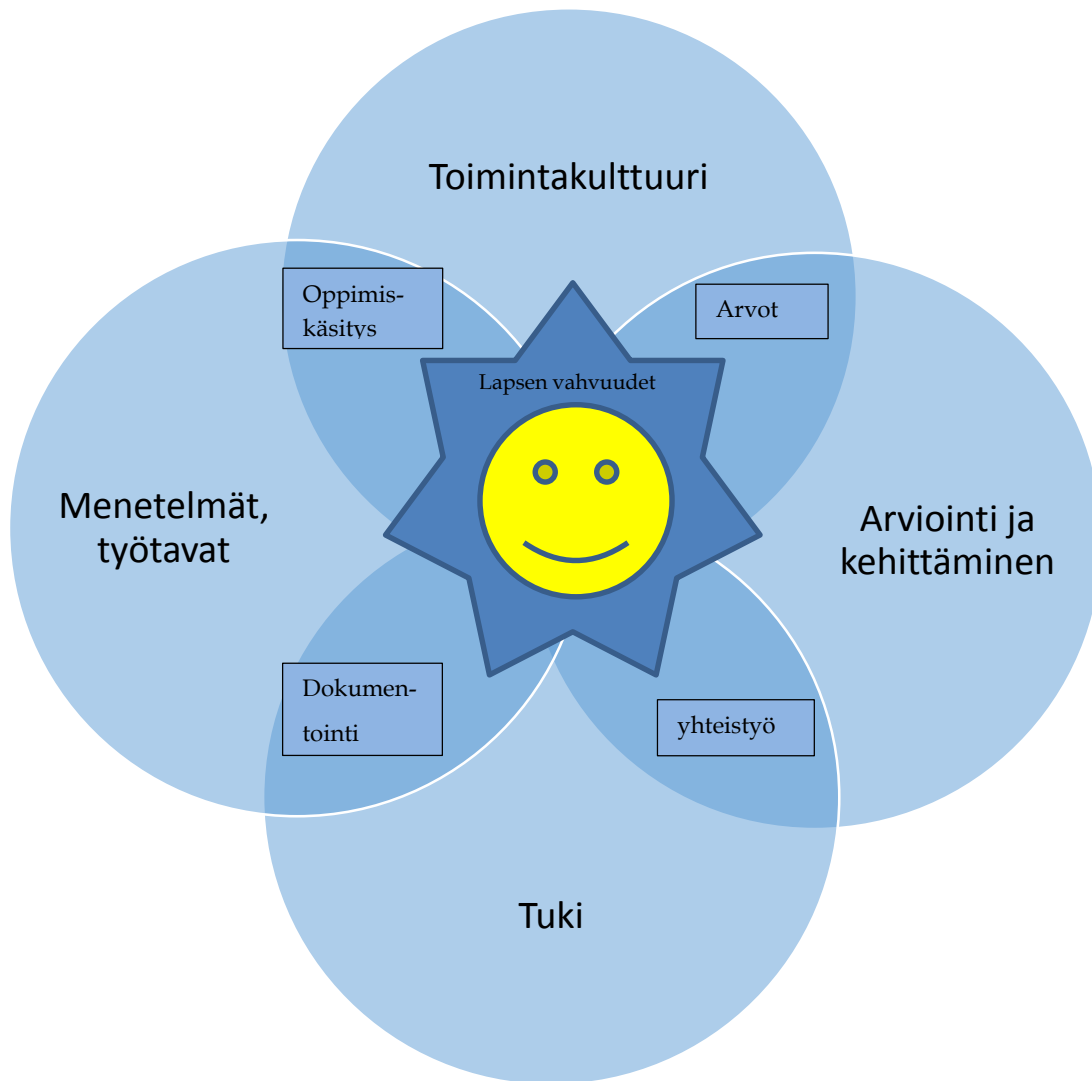

= Lapsen esiopetuksen
oppimissuunnitelma

SASTAMALAN KAUPUNGIN ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA

Sastamalan kaupungin esiopetusta koskeva opetussuunnitelma perustuu Opetushallituksen antamiin esiopetuksen perusteisiin 22.12.2014:94.

Sastamalan kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaa on ollut koostamassa seuraava työryhmä:

Tytti Tapio, esiopetuksen opettaja, Stormin koulu

Taru Ollila, esiopetuksen opettaja, Marttilan koulu

Reetta Reikko, kiertävä erityislastentarhanopettaja

Leena Rintamäki, lastentarhanopettaja, Koiramäen päiväkodin esiopetus

Marja-Leena Tikka, varhaiskasvatuksen aluejohtaja

Sari Vävilä, vt. varhaiskasvatuspäällikkö

Sastamalan esiopetuksen opetussuunnitelmassa käytetään esiopetukseen paremmin soveltuvana oppilaasta nimitystä lapsi, oppimisen- ja koulunkäynnintuesta nimitystä kasvun- ja oppimisen tuki sekä oppimissuunnitelmasta lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma.

SISÄLTÖ

1. OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN OPETUSSUUNNITELMA	5
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	5
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	5
2. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET SASTAMALASSA.....	6
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	6
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polku	7
2.3 Arvoperusta	7
2.4 Oppimiskäsitys.....	8
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	9
2.5.1 Ajattelu ja oppiminen	9
2.5.2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	10
2.5.3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	10
2.5.4 Monilukutaito	11
2.5.5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.....	11
2.5.6 Osallistuminen ja vaikuttaminen.....	11
3. KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI.....	12
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	12
3.2 Oppimisympäristö.....	13
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	15
4. ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMISEN PERIAATTEET	19
4.1 Monipuoliset työtavat	19
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	20

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.....	21
Ilmaisun monet muodot.....	22
Kielen rikas maailma.....	24
Minä ja meidän yhteisömme.....	26
Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	29
Kasvan ja kehityn	32
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.....	35
5. LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI.....	36
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	36
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	38
5.3 Yleinen tuki.....	38
5.4 Esiopetuksen tehostettu tuki	39
5.5 Erityinen tuki esiopetuksessa.....	41
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.....	48
6. OPPILASHUOLTO	50
6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö	50
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto.....	52
6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto	56
6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat	58

1. OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN OPETUSSUUNNITELMA

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma on laadittu siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Suunnitelman laatimisessa on otettu huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä saatavilla olevaa esiopetusta koskevaa arviointitietoa ja kehittämistyön tuloksia. Arviointi ja kehittämistyötä tehdään Sastamalan perhepalveluverkostossa, johon kuuluvat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kannalta keskeiset toimijat. Opetussuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- varhaiskasvatuksen suunnitelma (muuttuu 1.8.2017)
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

- kestävän kehityksen
- muut Sastamalan kaupungin tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu kaikille Sastamalan esiopetuksen yksiköille yhteisenä siten, että suunnitelma sisältää sekä yhteisiä että yksikkökohtaisesti laadittavia osia.

2. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET SASTAMALASSA

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään lasten ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää lasten tervettä kasvua ja kehitystä. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristössä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia. Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun Sastamalan kaupungin opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetus ja esiopetuksessa tarvittavat oppimateriaalit ovat maksuttomia. Osa esiopetuksessa olevista lapsista on oikeutettuja koulukuljetukseen. Periaatteet kuljetukseen löytyvät Sastamalan kaupungin koulukuljetusten periaatteista.

Sastamalassa esiopetusta järjestetään koulujen yhteydessä toimivissa esiopetusryhmissä ja päiväkodeissa. Esiopetusryhmässä työskentelee lastentarhanopettaja(t) sekä lastenhoitaja ja tarvittaessa ryhmäavustaja. Sastamalassa esiopetus toimii yhteistyössä muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen kanssa

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polku

Sastamalan kaupungin strategiassa on yhtenä tavoitteena *Turvallinen kasvun ja opin polku*. Kaupunki haluaa tarjota lapsille hyvän elämän eväät kasvua, kehitystä ja luovuutta tukevilla kasvatus- ja opetuspalveluilla, jotka ovat osa kaupungin perhepalveluverkostoa.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Sastamalassa tehdään jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle yksilöllinen / henkilökohtainen oppimissuunnitelma, johon kirjataan lapsen kokonaisvaltaista kasvua tukevat tavoitteet. Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa. Suunnitelmaa tehtäessä huomioidaan huoltajan asiantuntijuus oman lapsensa kasvuun ja oppimiseen. Lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Vanhempainkeskusteluissa yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista. Tarpeen mukaan lapselle laaditaan tehostetun tuen suunnitelma ja erityisen tuen piirissä oleville lapsille HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma).

2.3 Arvoperusta

Varhaiskasvatuksemme arvojen taustalla ovat Sastamalan kaupungin strategiassa (2020) mainitut arvot: *rohkea realismi, osaava uudistuminen, yhteistyön voima, elinvoimaisuus ja asukkaiden hyvinvointi*.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksen keskeisiä arvoja ovat turvallisuus, asiakaslähtöisyys, yhteisöllisyys, rohkeus ja kestävä kehitys. Näiden arvojen mukaan toimiessamme takaamme jokaiselle lapselle turvallisen kasvun ja opin polun. Pedagoginen ajattelumme perustuu lapsen vahvuuksien huomioimiseen

ja hyvän itsetunnon tukemiseen kaikessa toiminnassamme. Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itsearvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on.

Avoin ja kunnioittava suhtautuminen kaikkiin perheisiin sekä perheiden erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta. Henkilöstön ja huoltajien säännöllinen yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Perheiden kokonaisvaltainen hyvinvointi on osa arvoperustaamme. Säännöllisesti tehtävillä asiakaskyselyillä vahvistetaan asukkaiden osallisuutta.

Lapset osallistuvat aktiivisesti oppimisympäristöjen rakentamiseen, toiminnan suunnitteluun ja arviointiin yhdessä aikuisten kanssa. Suunnittelu ja arviointi toteutuvat luontevasti esiopetuksen arjessa päivittäisissä keskusteluissa ja toimintoissa. Sastamalassa jokaisen lapsen ajatukset ja toiveet esiopetusvuoteen liittyen kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan (Liite 1 raketti).

2.4 Oppimiskäsitys

Oppiminen perustuu lapsen aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. Oppiminen on sidoksissa siihen ympäristöön, kulttuuriin ja aikaan, jossa lapsi elää ja toimii. Lapsi rakentaa tietoa osana yhteisöä, yksin ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Oppimisen ilo, kannustava palaute, myönteiset kokemukset ja vuorovaikutus ovat tärkeitä lapsen myönteisen minäkuvan kehittymiselle oppijana. Esiopetuksessa lapsen kanssa keskustellaan, häntä kuunnellaan, kuullaan ja ohjataan ottamaan huomioon myös toiset. Ohjatussa toiminnassa ja leikeissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä toisten lasten kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

2.5.1 Ajattelu ja oppiminen

Ajattelu ja oppiminen kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa kehittämään ajattelun ja oppimisen taitoja sekä vahvistaa lapsen luottamusta omaan osaamiseensa.

- lorut, musisointi, draamatoiminta
- ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävät
- monipuolinen liikkuminen
- havaintomotoriset harjoitukset
- kannustus vaativien asioiden kokeiluun
- kannustus itsensä haastamiseen
- rohkaistaan lapsia kysymään ja kyseenalaistamaan asioita
- iloitaan onnistumisista yhdessä lapsen kanssa
- kannustetaan jatkamaan epäonnistumisista eteenpäin
- toiminnan dokumentointi, siitä keskustelu ja yhteinen pohdinta
- ohjataan lasta havaitsemaan omaa edistymistään ja oppimistaan

2.5.2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille monia mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön kanssa.

- rohkaistaan lasta tutustumaan toisiin ihmisiin
- ohjataan toimimaan uusien ihmisten kanssa
- järjestetään juhlia ja yhteisiä leikkejä
- harjoitellaan yhteistyötä
- ohjataan lasta ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin
- tutustutaan omaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriin
- ohjataan lasta arvostamaan omaa ja toisten perheitä, niiden tapoja ja perinteitä
- tuetaan kielitietoisuutta
- rohkaistaan lasta moninaiseen itsensä ilmaisuun

2.5.3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyden ja turvallisuuden sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestäväan elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä arjen taitoja sekä tukea lapsen myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

- ohjataan lasta huolehtimaan itsestä ja toisista
- ohjataan huolehtimaan omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä
- keskustellaan lasten ja huoltajien kanssa arkirytmien, ruokailun ja leivon merkityksestä
- huomioidaan monipuolinen ja riittävä liikkuminen hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä
- pohditaan yhdessä lasten kanssa heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä
- ohjataan turvalliseen liikkumiseen lähiympäristössä
- rohkaistaan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa
- ohjataan lasta laitteiden ja välineiden turvalliseen käyttöön
- tehdään yhteistyötä paikallisten urheiluseurojen kanssa

2.5.4 Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tuottamisen ja tulkinnan taitoja. Se pitää sisällään erilaisia lukutaitoja, kuten perus-, numeerinen-, kuva- ja medialukutaito. Monilukutaito on keskeinen perustaito, jonka kehittyminen luo perustan muulle oppimiselle ja opiskelulle.

Monilukutaidon kehittymisen myötä lapsen osallisuus vahvistuu, maailma avautuu ja jäsentyy ja saa uusia merkityksiä. Esiopetuksen tehtävä on yhdessä huoltajien kanssa tukea lapsen monilukutaidon kehittymistä.

- kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä
- tuetaan kuvalukutaidon, kirjoittamisen ja lukemisen kehittymistä
- tuetaan numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä

2.5.5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen(TVT) osaaminen on kansalaistaito, jota lapsi tulee tarvitsemaan tulevaisuudessa, opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää TVT- taitojen vahvistumista. Opetuksessa tutustutaan lasta erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

2.5.6 Osallistuminen ja vaikuttaminen

Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

3. KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurillisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyksikön vuorovaikutuksessa. Esiopetusyksikön vuorovaikutus, ilmapiiri, ja pedagogiset käytännöt vaikuttavat aina lapsen esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet.

Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyksiköissä. Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan ja toimintatapojen johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden varmistamista sekä sitoutuneisuutta yhteisesti sovittuihin toimintatapoihin (kehityskeskustelut, laadunarviointi). Järjestelmällinen itsearviointi ja toiminnan kehittäminen ovat tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhtenä toimintamenetelmänä Sastamalassa on käytössä soveltuvien osien *Arviointiympyrä*, jonka käyttöön koko henkilöstö on saanut koulutusta ja materiaalia.

Lasten ja huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. (katso liite 2 *"Ajatuksia esiopetusvuoden päättyessä"*) Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon toimijoiden kanssa turvaa sujuvan oppimisenpolun jatkumon. Lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa lapsi voi toimia, oppia ja kehittyä omien edellytystensä mukaisesti siten, että se edistää hänen kasvuaan ja kehitystään ja vahvistaa hänen taitojaan toimia yhteisön jäsenenä.

Esiopetuksessa on aikaa leikkimiselle, lasten aloitteille ja kokeiluille. Turvallinen esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja kokeilemaan uusia taitoja, tietoja ja työtapoja. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä.

Lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja niitä huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Lapsi saa kokemuksen osallisuudesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa. Päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja näin lapset ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta.

Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittäminen toisia ja ympäristöä kohtaan näkyy toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan ja havainnoimaan erilaisia tunteita itsessä ja toisessa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveellisiin elämäntapoihin. Monipuolinen liikunta sisällä ja ulkona kuuluvat päivittäin esiopetuksen toimintaan. Lapsia ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Terveellinen ravinto esikoulupäivän aikana on osa lapsen päivittäistä hyvinvointia. Esiopetuksessa on myös mahdollista hetki levolle ja rauhoittumiselle.

3.2 Oppimisympäristö

Esiopetuksessa korostuu vahvasti oppimisympäristön merkitys. Oppimisympäristöllä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineistöä, yhteisöjä ja käy-

täntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Lapsi itse, hänen ajattelunsa, toimintansa ja kokemuksensa ovat tärkeä osa oppimisympäristöä. Lapset osallistuvat oppimisympäristön rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristössä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa. Taulukko 1.

Taulukko1 Oppimisympäristöt

Fyysinen ympäristö	Psyykinen ympäristö	Sosiaalinen ympäristö	Kognitiivinen ympäristö	Emotionaalinen ympäristö
Kestävä kehitys –ekologisuus Lähiympäristö –Sastamalan kulttuuri, –rakennettu ympäristö –lähiluonto Oppimisympäristön tilat –ergonomia –valaistus –sisäilman laatu –viihtyisyys, siisteys –esteettömyys Lapsen ja aikuisen fyysinen turvallisuus Esteettisyys	Kiireetön ja kannustava ilmapiiri Leikki- ja työkentelyrauha Välittävä vuorovaikutus Rajat ja säännöt Kasvattajan ammattitaito	Vuorovaikutustaidot –lasten ja vanhempien osallisuus –työyhteisötaidot Pienryhmätoiminta Ystävyyssuhteiden ja leikin tukeminen Verkostoituminen	Oppimisen yksilöllisyyden huomioiminen –oppimissuunnitelma –tuen kolmiportaisuus –oppilashuolto Kokemuksellisuus –lapsen oman ajattelun ”haastaminen” – oppimishalun ja -valmiuksien tukeminen Mediakulttuuri	Tunnetaidot –tunnetaitojen harjoittelu –tunteiden tunnistaminen, hallitseminen ja ilmaiseminen Erilaisuuden hyväksyminen Itsetunnon tukeminen –lapsen vahvuudet

Oppiminen on kokonaisvaltaista ja kokemuksellista. Hyvä oppimisympäristö tukee monipuolisesti lapsen kehitystä ja tarjoaa mahdollisuuksia ja haasteita. Oppimisympäristön tulee tarjota mahdollisuuksia itsenäiseen ajatteluun, tutkimiseen ja pohtimiseen. Oppimisympäristö kannustaa aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen. Esiopetuksessa sovelletaan ja käytetään tieto - ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla.

Opettajan tehtävänä on yhdessä muiden kasvattajien kanssa huolehtia turvallisuudesta ja hyvästä ilmapiiristä. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön.

Oppimisympäristöinä käytetään sisä- ja ulkotiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Oppimisympäristöjä suunniteltaessa tulee huomioida lapsen tarve liikkumiseen ja toimintaan, mutta myös rauhoittumiseen ja lepoon. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikunta-toimen tarjoamia mahdollisuuksia.

Sastamalan varhaiskasvatukseen on laadittu Kestävän kehityksen suunnitelma ja kestävän kehityksen edistäminen sisältyy myös esiopetuksen kaikkeen toimintaan.

Sastamalassa kirjataan esiopetuksen yksikkökohtainen lukuvuosisuunnitelma. Kouluilla se on osana vuosisuunnitelmaa. Esiopetuksen vuosikello rytmittää suunnitelmaa, jota täydennetään yksikkökohtaisesti.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteena on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Yhteistyö kotien kanssa on tärkeää ja se perustuu luottamukseen, tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja keskinäiseen kunnioitukseen. Yhteistyössä huomioidaan huoltajan asiantuntijuus oman lapsensa kasvuun ja oppimiseen. Yhteistyömuotoina Sastamalassa ovat tutustumisillat, vanhempainillat, yhteisluennot, oppimissuunnitelmakeskustelut ja palautekeskustelut. Tämän yhteistyön toimivuudella on suuri merkitys lapsen viihtyvyyden, kasvun ja oppimisen kannalta. Perheiden moninaisuus ja yksilölliset tarpeet huomioidaan. Arjen yhteistyö toteutuu päivittäisissä kohtaamisissa, reissuvihon tai Wilman välityksellä.

Esiopetuksen aikana ja päätösvalheissa huoltajalle annetaan tietoa lapsen esiopetusvuoden tavoitteiden saavuttamisesta, lapsen tuen tarpeista tulevaa kou-

lunaloitusta ajatellen ja tuen saannin mahdollisuuksista. Tavoitteiden saavuttamista tarkastellaan lapsen oman oppimissuunnitelman pohjalta.

Nivelvaihe päivähoidosta esiopetukseen

Tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä kootaan varhaiskasvatussuunnitelmien avulla. Varhaiskasvatussuunnitelma(VASU) on lapsen kasvun tukemisen ja kehityksen seurannan väline. VASU koostuu Sastamalassa lapsen yksilöllisestä varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä siihen liittyvistä vuosittain laadittavista ikäkautta koskevista varhaiskasvatussuunnitelmista.

Sastamalassa 5-vuotiaille tehdään päivähoidossa Kehu-arviointi. Arvioinnilla voidaan kartoittaa viisivuotiaiden lasten vahvuudet ja vielä tukea tarvitsevat kehityksen osa-alueet. Arvioinnin yhteenvetolomake lähetetään neuvolaan.

Kun lapsi siirtyy päivähoidosta esiopetukseen, siirretään lapselle tehdyt varhaiskasvatussuunnitelmat, tehostetun tuen suunnitelmat, kuntoutussuunnitelmat sekä Kehu-yhteenveto tulevaan esiopetusyksikköön huoltajien luvalla. Esiopetuksen opettaja palauttaa varhaiskasvatussuunnitelmat huoltajille esiopetuksen päätyttyä. Huoltajien luvalla esiopetuksen opettaja voi lisäksi olla henkilökohtaisesti yhteydessä lapsen aikaisempaan päivähoitopaikkaan. Tarvittaessa voidaan pitää ns. siirtopalaveri nivelvaiheeseen liittyen.

Mikäli lapselle on tehty päivähoidon kuntoutussuunnitelma, voidaan esiopetusvuotta edeltävän kevään seurantalaveriin kutsua lapsen tuleva esiopetuksen opettaja ja / tai erityisopettaja huoltajan luvalla. Lapsen esiopetuksen asianmukaiseksi järjestämiseksi välttämättömät tiedot on siirrettävä päivähoidosta esiopetukseen salassapitosäännösten estämättä.(Kuvio 1)

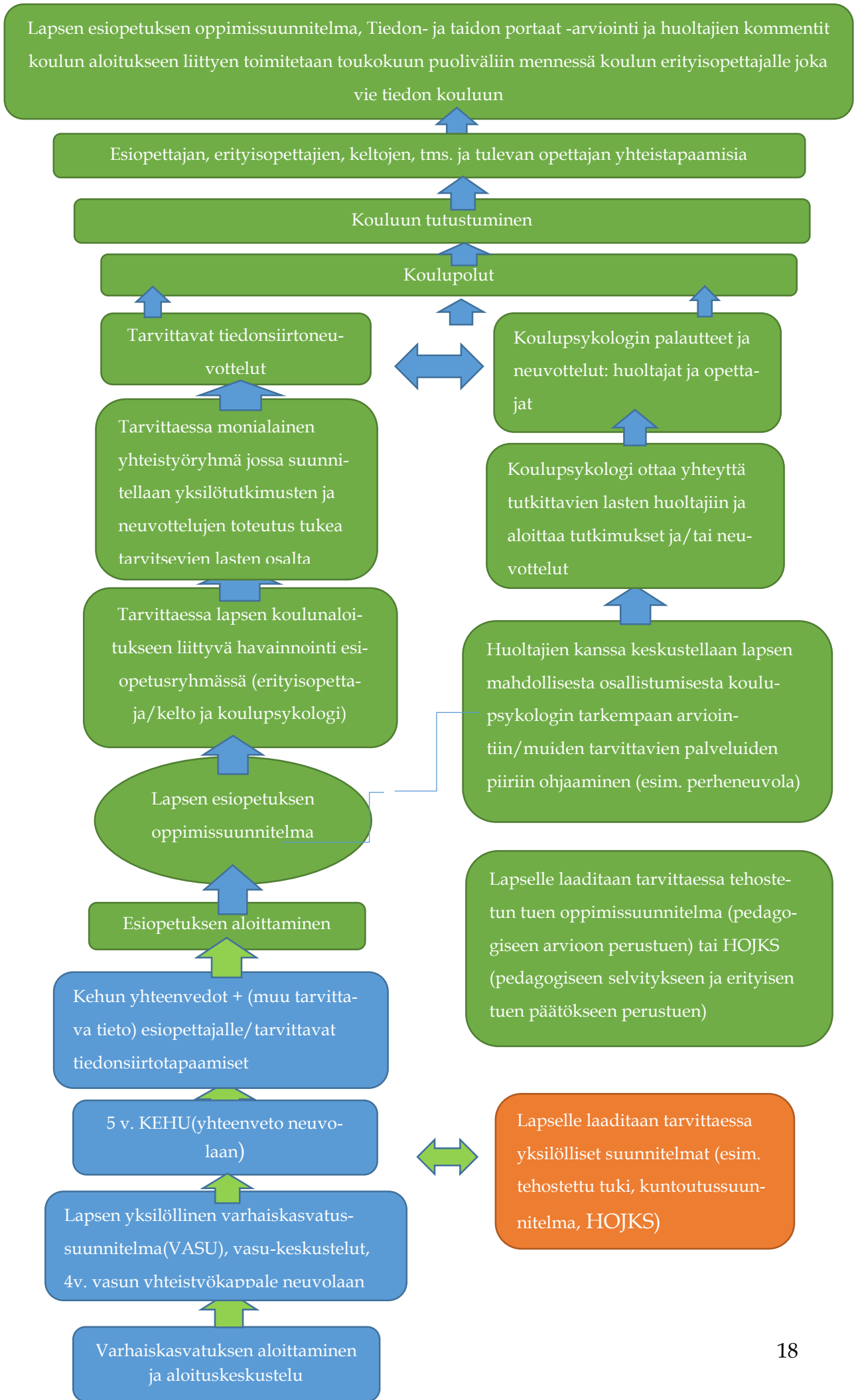
Nivelvaihe esiopetuksesta kouluun

Sastamalassa esiopetuksen alkaessa lapselle laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa *Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma*, johon kirjataan yksilölliset tavoitteet esiopetusvuodelle. Suunnitelman tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimisvalmiuksia yksilöllisesti. Suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan erityisesti lapsen vahvuudet ja lapsen arkikokemukset. Suunnitelmaan kirjataan myös lapsen omia ajatuksia itsestään sekä siitä, mitä hän haluaa oppia esiopetusvuoden aikana.

Taitojen kehittymistä seurataan esiopetusryhmissä mm. Lukimat-arvioinneilla (syksy, talvi, kevät), kielellisten taitojen arvioinnilla (esim. ” Sanat paloiksi- tehtävistö”), Tiedon ja taidon portaat(= Sastamalassa Esi- ja alkuopetusta varten kehitetty arviointimalli) arviointimallia käyttämällä. Tiedon ja taidon portaat arviointi toteutetaan kaikissa esiopetusryhmissä ainakin kerran vuodessa, keväällä. Arviointia voi tehdä myös jatkuvana koko esiopetusvuoden ajan.

Talven aikana koulupsykologi ja erityisopettaja käyvät tarvittaessa havainnoinnissa esiopetusryhmän lasten toimintaa. Arviointien ja havaintojen perusteella huoltajien kanssa keskustellaan lapsen oppimisvalmiuksista ja mahdollisesta ohjaamisesta tarvittavien palveluiden piiriin (perheneuvola, koulupsykologi, toimintaterapeutti). Tavoitteena on varmistaa jokaiselle lapselle mahdollisimman hyvä ja sopiva koulun aloitus.

Keväällä ennen esiopetusvuoden päättymistä järjestetään tarvittaessa ns. tiedonsiirtoneuvotteluja huoltajien ja opettajien välillä sekä myös esiopettajan, erityisopettajien ja tulevien opettajien yhteistapaamisia. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja esiopetuksen arviointimalli (Tiedon ja taidon portaat) sekä huoltajien kommentit koulun aloitukseen liittyen toimitetaan toukokuun puoliväliin mennessä koulun erityisopettajalle, joka vie tiedon eteenpäin. (kuvio1)

4. ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMISEN PERIAATTEET

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Oppimissuunnitelma ja tavoitteet ovat kaikille yhteiset, mutta yksikkökohtaiset menetelmät voidaan valita vapaasti.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten esiopetuksen yleiset tavoitteet ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjatut lapsen oppimistavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan opettajan ja huoltajien sekä mahdollisesti myös lapsen kanssa käytävissä säännöllisissä keskusteluissa. Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, mikä tukee erityisesti lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Lapsen oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja. Arvioinnissa painotetaan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymistä pikemmin kuin vain tavoitteiden saavuttamista.

Nivelvaiheen tiedonsiirron välineet esiopetuksesta kouluun ovat:

- esiopetuksen oppimissuunnitelmat
- tehostetun tuen oppimissuunnitelma / HOJKS
- pedagoginen arvio/ pedagoginen selvitys
- Tiedon ja taidon portaat- arviointimalli
- tarvittavat siirtopalaverit yksittäisten oppilaiden osalta
- Tiedonsiirto esiopetuksesta kouluun / maahanmuuttajaoppilas ESI13 lomake

Henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta hyödynnetään esiopetuksen laadun arvioinnissa ja palautteista muodostetaan toiminnan kehittämiskohteet.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä ku-

vauksia. Sastamalan kaupungin esiopetuksessa käytetään yhteistä osallistumistodistusta, jossa on kuvattu esiopetuksen sisällöt. (Liite 3)

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista ja varhaiskasvatuksen laatua sekä esiopetuksen yleisten tavoitteiden toteutumista mitataan vuosittain tehtävällä asiakastytyväisyyskyselyllä. Asiakastytyväisyyskyselyn avulla saadaan selville, miten asetetut tavoitteet on saavutettu, mitkä ovat toiminnan vahvuudet ja kehittämistarpeet. Vastausten pohjalta nostetaan yksikkökohtaiset sekä koko varhaiskasvatusta koskevat kehittämiskohteet.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön oman ja ryhmän toiminnan päivittäinen arviointi kuuluu vahvasti kasvatustyön luonteeseen. Arviointia toteutetaan mm. yksiköiden tiimipalavereissa.

Henkilöstön osaamista ja työssäjaksamista kartoitetaan säännöllisesti vuosittain käytävissä kehityskeskusteluissa esimiehen kanssa. Samalla sovitaan henkilökohtaisista tavoitteista ja osaamisen kehittämisestä.

Laadunarvioinnissa ja kehittämistyössä Sastamalassa on käytössä CAF- arviointimalli, jonka avulla arviointia pyritään toteuttamaan joka toinen vuosi. CAF:n avulla määritellään organisaation vahvuudet ja keskeisimmät parantamisalueet. Laadunarviointia tehdään koko kasvatus- ja opetusprosessissa.

Henkilöstöä kannustetaan osallistumaan täydennyskoulutukseen. Täydennyskoulutusta järjestetään vuosittain painottaen yhteiskoulutuksia. Tavoitteena on työntekijöiden osaamisen jatkuva ylläpitäminen ja kehittäminen.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tans-

sin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten har-

joitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisien viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittämistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittämistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä

tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintätekniologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön

menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta

omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhla-perinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus

liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä keilemällä ja päättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hah-

mottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertailaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraussuhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten

kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liik-

kumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisuudesta liikumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikunnan lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten

hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantunteudesta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin

liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Romanikieliset

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Romanilasten esiopetuksessa otetaan huomioon romanikulttuurista johtuvat erityistarpeet.

Viittomakieliset

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Opetuksen kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut otetaan huomioon laadittaessa lapsen esiopetuksen suunnitelmaa tai henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa.

Maahanmuuttajat

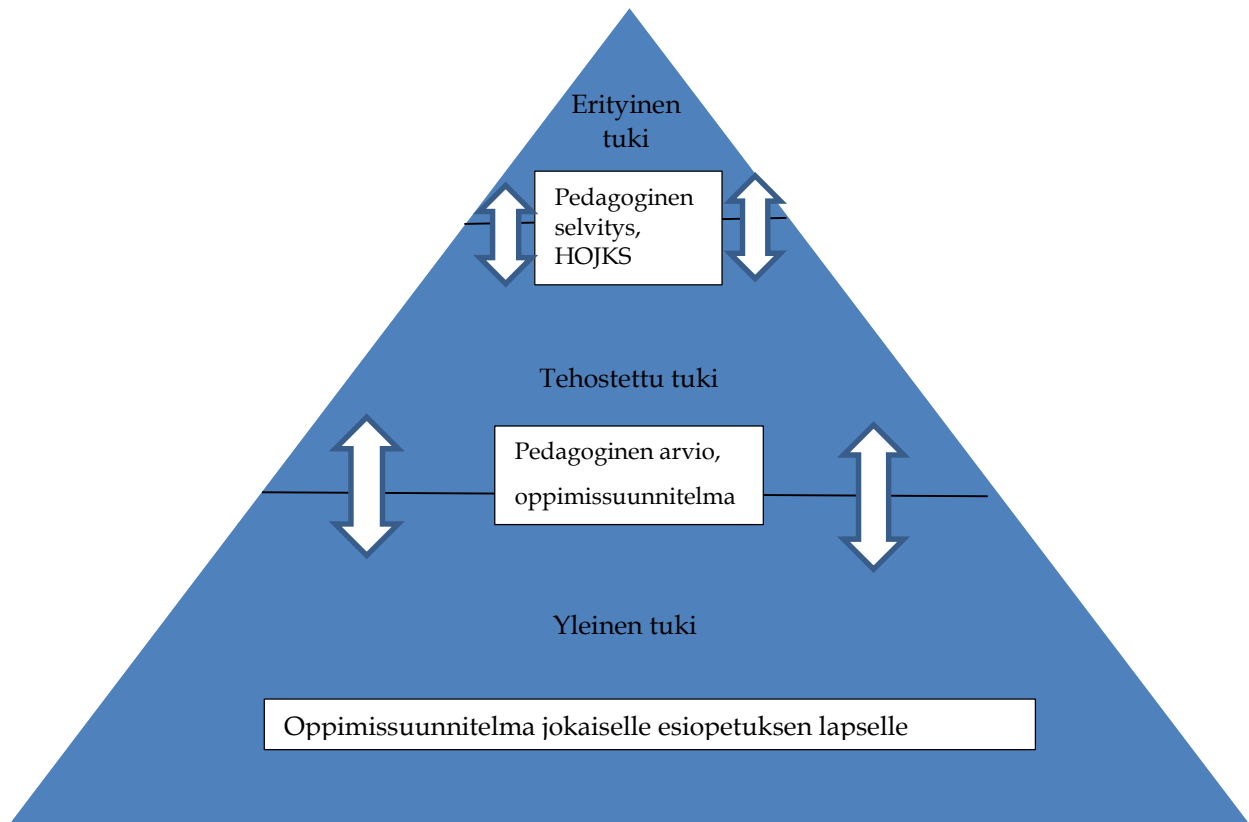
Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetuksen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Lapsen taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja opetustavoitteita. Esiopetuksessa tuetaan vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät esiopetuksen arkipäivässä. Erillistä suomi toisena kielenä -opetusta(S2) ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan.

5. LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetuksessa tuki rakentuu asteittain vahvistuvista tuen muodoista. Yleinen tuki on osa laadukasta esiopetusta, jonka tavoitteena on ennalta ehkäistä esimerkiksi oppimisen vaikeuksia. Jos yleinen tuki ei ole riittävä ja lapsi tarvitsee

useampaa tukimuotoa ja pidempi aikaisempaa tukea, tarjotaan lapselle tehostettua tukea. Joskus lapsi tarvitsee erityistä tukea, joka perustuu erityisen tuen päätökseen.

Kuvio 2: Tuen kolmiportaisuus Sastamalassa

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetusvuoden alussa opettaja laatii lapsiryhmästä tukikartoituksen yhteistyössä erityisopettajan/ kiertävän erityislastentarhanopettajan kanssa. Kartoituksen tavoitteena on havaita lasten tuen tarpeet. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa. Tukikartoitus voidaan tehdä uudelleen keväällä.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapsille. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Esiopettajan työvälineenä on käytössä työkalupakki (lomake ESI05)

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Esiopetuksen alkuvaiheessa järjestetään kaikille ryhmässä olevien lasten huoltajille yhteinen vanhempainilta, jossa kerrotaan esiopetuksen toiminnasta ja lapsen kasvuun, oppimiseen liittyvistä tukimuodoista sekä esiopetuksen oppilas-huollosta.

Sastamalassa kaikille esiopetuksessa oleville lapsille laaditaan esiopetuksen oppimissuunnitelma osana yleistä tukea. Suunnitelman lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet sekä kehitettävät osa-alueet. Lapsen huoltajan/ huoltajien ja esiopetuksen opettajan välisessä tapaamisessa kirjataan ylös huoltajien esille tuomia näkemyksiä lapsen vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista sekä siitä, missä asioissa lapsi mahdollisesti tarvitsee tukea ja ohjausta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa.

5.3 Yleinen tuki

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta.

YLEISTÄ TUKEA:

- lapsen yksilöllinen tukeminen ja ohjaus
- lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatiminen ja toteuttaminen
- perustaitojen harjaannuttaminen
- joustavat ryhmätoiminnot
- yhteistyö kodin kanssa
- oppimisympäristön huomioiminen
- opetusmenetelmien ja - materiaalien muokkaaminen lapsen tarpeisiin
- apuvälineiden käyttäminen
- kuvien käyttö oppimisen ja toiminnan ohjauksen apuna
- yhteistyö erityisopettajan/kiertävän erityislastentarhanopettajan kanssa
- yhteistyö oppilashuollon henkilöstön ja muiden yhteistyötahojen kanssa

5.4 Esiopetuksen tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää esiopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Esiopetuksen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Pedagoginen arvio kirjataan Wilmaan tai ESI004 lomakkeelle. Tarvittaessa arvion laatimiseen käytetään myös muita asiantuntijoita, kuten erityisopettajaa tai kiertävää erityislastentarhanopettajaa. Pedagoginen arvio käsitellään ja tuen toteutumista seurataan ja arvioidaan pedagogisessa tiimissä.

Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään jo osana yleistä tukea laadittua esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa. Sastamallassa opettaja voi käyttää lisäksi Työkalupakki- lomaketta apuna tukitoimien kuvaamiseksi ja suunnittelemiseksi.

Pedagogisessa arviossa kuvataan:

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisulla lasta tulisi tukea

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa yhteistyössä (pedagoginen tiimi). Pedagogisen tiimin jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. Tarvittaessa otetaan yhteyttä myös muihin asiantuntijoihin, kuten koulupsykologiin, neuvolaan, lastenlääkäriin.

Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämiseen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Esiopetuksen opettaja, erityisopettaja ja huoltajat keskustelevat lapsen kasvusta, oppimisesta sekä vahvuuksista (vanhempainkeskustelut, siirtopalaverit).

TEHOSTETTUA TUKEA:

- lapsen tehostetun tuen suunnitelman laatiminen ja toteuttaminen
- lapsen yksilöllinen tukeminen ja ohjaus
- perustaitojen harjaannuttaminen
- joustavat ryhmätoiminnot
- yhteistyö kodin kanssa
- oppimisympäristön huomioiminen
- opetusmenetelmien ja - materiaalien muokkaaminen lapsen tarpeisiin
- kommunikoinnin keinojen ja apuvälineiden käyttäminen
- kuvien käyttö oppimisen ja toiminnanohjauksen apuna
- avustaja lapsen/ryhmän tukena
- yhteistyö erityisopettajan/kiertävän erityislastentarhanopettajan kanssa
- yhteistyö oppilashuollon henkilöstön ja muiden yhteistyötahojen kanssa

5.5 Erityinen tuki esiopetuksessa

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Eri-

tyisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilaan ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys. Selvityksen laatimista varten esiopetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranomainen tai työntekijä hankkii:

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä.
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta.

Selvityksen perusteella tehdään arvio lapsen erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi. Selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa tai kuntoutussuunnitelmaa.

PEDAGOGISESSA SELVITYKSESSÄ KUVATAAN:

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta

Erityisen tuen päätös

Sastamalassa erityisen tuen päätöksen tekee perusopetuksen johtava rehtori. Päätöksessä määritellään oppilaan pääasiallinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut. Erityisen tuen päätöksen jälkeen oppilaalle laaditaan HOJKS. Erityinen tuki voidaan järjestää myös pidennettynä oppivelvollisuutena. Tällöin erityisen tuen päätös on tehty ja pidennetystä oppivelvollisuudesta on päätetty ennen esiopetuksen alkua tai sen aikana.

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, voidaan päätös purkaa ja siirtyä tehostettuun tukeen. Tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa ja siksi erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista. Erityinen tuki voidaan järjestää esiopetuksen ryhmässä koulun yhteydessä tai päiväkodin yhteydessä. Esiopetusryhmä ja erityisen tuen järjestäminen käytännössä suunnitellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti.

ERITYISTÄ TUKEA:

- tuen suunnittelu ja toteuttaminen pedagogiseen selvitykseen ja erityisen tuen päätökseen pohjautuen
- HOJKS:n laatiminen ja toteuttaminen
- tarvittaessa pienryhmäopetus
- tarvittaessa pidennetty oppivelvollisuus
- ryhmäkoon huomioiminen
- lapsen yksilöllinen tukeminen ja ohjaus
- perustaitojen harjaannuttaminen
- joustavat ryhmätoiminnot
- yhteistyö kodin kanssa
- oppimisympäristön huomioiminen
- opetusmenetelmien ja - materiaalien muokkaaminen lapsen tarpeisiin
- apuvälineiden käyttäminen (esim. kommunikointi)
- kuvien käyttö oppimisen ja toiminnan ohjauksen tukena
- avustaja lapsen/ryhmän tukena
- yhteistyö erityisopettaja/erityislastentarhanopettajan kanssa

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi on lapselle laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöstä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen vaihtoehtoiset järjestämistavat:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää 5 vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna kun hän täyttää 6 vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, jonka jälkeen aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää 6 vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin hän aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, jolloin täyttää 8 vuotta. *Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallin-*

Sastamalassa pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevat lapset voivat olla esiopetuksessa päiväkodin tai koulun esiopetusryhmissä. Koulujen pienryhmiin sijoittumista voidaan harkita lapsen etu sekä opetuksenjärjestämisedellytykset huomioiden. Muistolan koulussa on lisäksi pienryhmäopetusta lähinnä kehitysvammaisille pidennetyn oppivelvollisuuden lapsille. Ratkaisut ryhmäsi-
joituksista tehdään aina yksilökohtaisesti harkiten ja lapsen esiopetuksen järjes-
tämisen yksityiskohdat määritellään henkilökohtaisessa opetuksen järjestämi-
sen suunnitelmassa. (HOJKS)

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia.

Sastamalassa esiopetuksen osa-aikaisesta erityisopetuksesta vastaavat päiväko-deissa kiertävät erityislastentarhanopettajat ja kouluissa laaja-alaiset erityisopettajat. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Erityisopettajat konsultoivat esiopetuksen opettajia tuen järjestämiseen liittyvissä asioissa.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan tarvittaessa kaikilla tuen tasoilla lapselle, jolla on vaikeuksia oppimisessaan. Sen toteuttamistavoista tiedotetaan kaikille huoltajille syyslukukauden alussa.

Esiopetuksen opettajalla on päävastuu ryhmän opettamisesta ja tukeen liittyvistä asioista. Erityisopettaja/kiertävä erityislastentarhanopettaja toimii esiopetuksen opettajan työparina tuen järjestämisen suhteen. Lisäksi tuen järjestämiseen voivat osallistua ryhmäavustaja tai lapsen henkilökohtainen avustaja sekä ryhmässä työskentelevät muut työntekijät.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen pe-

rusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin.

Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.

Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

6. OPPILASHUOLTO

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista.

Oppilashuoltoryhmät

Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä

Opiskeluhuollon ohjausryhmä on Sastamalassa perhepalveluverkoston ohjausryhmä. Ohjausryhmä on Sastamalan kaupungin sekä Punkalaitumen kunnan yhteinen. Se on kaikkien koulutusmuotojen yhteinen, monialainen koordinoiva ryhmä, joka kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa. Sen tehtäviin kuuluu mm. tarvearviointi, kehittäminen ja suunnittelu.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä

Koulukohtainen yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä = KOR,

Varhaiskasvatuksessa päiväkotien esiopetusyksiköiden yhteinen = VOR

Monialainen ryhmä, joka kokoontuu vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa suunnittelemaan, kehittämään ja arvioimaan esiopetuksen oppilashuoltoa. Ryhmää johtaa kouluissa koulunjohtaja/rehtori, varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen päällikkö. Keskeisenä tehtävänä on opetusyhteisöjen hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen. Varhaiskasvatuksen aluejohtaja/päiväkodinjohtaja vastaa omassa yksikössään oppilashuoltosuunnitelman toteutumisesta. Lisäksi esimies tai ryhmän opettaja vastaa koko ryhmää koskevien ilmiöiden oppilashuollollisesta toiminnasta.

Oppimisen tuen ryhmä = pedagoginen tiimi

Ryhmä kokoontuu esiopetusyksikössä säännöllisesti tarpeen mukaan. Tiimiä johtaa yksikön johtaja. Ryhmään osallistuvat erityisopettaja, asianosaiset opettajat ja avustajat sekä mahdollisesti terveydenhoitaja. Tarvittaessa mukaan kutsutaan myös muita asiantuntijoita. Tiimi käsittelee pedagogiset arviot ja selvitykset sekä toteuttaa opetuksen järjestämiseen, oppimiseen ja tuen määrittelyyn liittyviä tehtäviä. Yksikön johtaja kirjaa tiedot Wilmaan tai muistioon.

Monialainen asiantuntijaryhmä = MAR

Ryhmä toteuttaa yksilökohtaista oppilashuoltoa ja se kutsutaan koolle tarpeen mukaan. Kokoonkutsujana toimii se opetus- tai oppilashuollon henkilöstön edustaja, jolle asia (lapsen vointi, psyykinen tai sosiaalinen tilanne) työtehtävien perusteella kuuluu. Esiopetusta edustaa asianosainen opettaja. Ryhmän kokoonpano määräytyy käsiteltävän asian ja huoltajan kirjallisen suostumuksen perusteella. Ryhmän tehtävänä on selvittää lapsen tuen tarpeet, ohjata oppilashuollon palveluihin sekä seuranta. Ryhmän nimeämä vastuuhenkilö kirjaa koontumisen edellyttämät asiat oppilashuoltokertomukseen.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.

Kokonaistarve

Varhaiskasvatuksen päällikkö tekee yhteistyössä aluejohtajien kanssa vuosittain arvion esiopetusyksiköiden oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista seuraavaa toimintakautta varten. Arviossa

huomioidaan esiopetusyksiköiden lapsimäärän lisäksi tehostetun ja erityisen tuen oppilaat sekä asuinalueen erityispiireet.

Arvio käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista

Sastamalassa oppilashuollon ohjausryhmä vastaa koulukuraattori ja psykologipalveluista Sastamalan seudun sosiaali- ja terveystalvet (Sotesi) vastaa puolestaan terveydenhuollon neuvolapalveluista.

Oppilashuoltopalveluita kohdennetaan yksittäisiin lapsiin ja esiopetusyhteisöön sekä yhteistyöhön liittyviin tehtäviin ja oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan. Sastamalassa koulukuraattorit ja koulupsykologit suunnittelevat yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksesta vastaavien kanssa lukuvuosittain työjärjestyksen, jonka mukaan työskentelevät. Oppilashuoltoa kehitetään ja seurataan pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen oppilashuoltoryhmässä, jonka tehtävään oppilashuollon kehittäminen kuuluu.

Oppilashuollollinen yhteistyö nivelvaiheprosessissa

Nivelvaiheessa esiopetuksesta perusopetukseen huoltajalle annetaan riittävästi tietoa nivelvaiheeseen liittyvistä prosesseista etukäteen ja sen aikana. Huoltajalle tarjotaan mahdollisuutta olla osallisena lapsen koulunkäynnin järjestämiseen liittyvissä asioissa ja keskustella mahdollisista erityistarpeista oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa. Nivelvaiheessa esiopetuksesta kouluun varmistetaan tarvittavan tiedon siirtyminen sovitulla menetelmillä ja lomakkeilla.

Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa.

Esiopetusyksiköiden terveydellisten olojen tarkastus ja työpaikkaselvitys tehdään kolmen vuoden välein (Terveydenhuoltolaki 16 §). Terveydenhuollon edustaja organisoi tarkastuksen, jossa ovat tarvittaessa mukana ympäristöterveyspalvelun edustaja, rehtori, päiväkodin johtaja, työterveyshuollon edustaja, työsuojelun edustaja, ja kiinteistönhoitaja.

Esiopetusyksiköissä huolehditaan säännöllisestä riskien ja vaarojen arvioinnista. Tarkastuksen tulokset kirjataan riskiArvi-ohjelmaan ja yksiköiden esimiehet seuraavat yhteistyössä tarkastusryhmän kanssa sovittujen korjaus- ja muutostoimenpiteiden toteutumista.

Tarkat toimintaohjeet lapselle esiopetuksen aikana tai matkalla sattuneen tapaturman hoitamiseksi löytyvät esiopetusyksikön turvallisuus- ja perehdytyskansiosta. Tapaturmasta ilmoitetaan viipymättä lapsen huoltajalle. Esiopetusyksiköissä huolehditaan henkilökunnan ensiapuvalmiuksista järjestämällä säännöllisesti tarvittavaa koulutusta.

Koulukuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet

Koulukuljetuksen piirissä olevat esioppilaat ovat pääsääntöisesti koulujen esiopetuksessa. Kuljetusta odottavalle lapselle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan. (POL 32§ 4 mom.) Koulu vastaa tarvittavan valvonnan järjestämisestä kuljetusoppilaille. Koulukohtaisesti määritellään turvallinen odotuspaikka ja koulupihan liikennejärjestelyt (liite Sastamalan koulukuljetusperiaatteet).

Lasten suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Sastamalan esiopetuksessa on turvallisuuskansion osana suunnitelma lapsen suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Yksikön johtajan tulee perehdyttää henkilöstö ja yhteistyötahot ohjeisiin ja tiedottaa ajankohtaisista asioista. Lapsille ja heidän huoltajil-

leen annetaan tietoa esimerkiksi kiusaamisesta, sen ennaltaehkäisystä ja esiopetusyhteisön toimintatavoista näissä tilanteissa.

Henkilökunnalla tulisi olla kyky tunnistaa ne tilanteet, joissa varhaisella puuttumisella voidaan ehkäistä väkivaltaa. Sastamalan kaikissa esiopetusyksiköissä on kiusaamisen ehkäisemiseen ja puuttumiseen ohjelma. Esiopetuksen toimintaa arvioitaessa tulee valvoa suunnitelman toteutumista ja noudattamista. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota tunne-elämän taitojen kehittämiseen tärkeänä osana ehkäisevää työtä.

Esiopetusyksiköissä pitää käydä avointa ja asiallista keskustelua lasten kanssa siitä, mitä häiritsevä käyttäytyminen tarkoittaa ja kuinka voidaan ehkäistä väärinymmärryksiä ja väärinkäytöksiä. Yksikön johtajan tulee huolehtia, että kiusaamiseen ja häirintään puututaan viipymättä asianmukaisin keinoin.

Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Vaara- ja uhkatilanteiden ehkäisyä ja niihin varautumista koskevan suunnittelun perustana on lainsäädännön edellyttämä esiopetusyksikkökohtainen vaarojen arviointi ja riskien kartoitus. Kartoitus tehdään yhteistyössä työterveyshuollon ja työsuojelun henkilöstön sekä muiden viranomaistahojen kanssa. Esiopetuksen työterveydellisten olojen selvitys toteutetaan joka kolmas vuosi. Pelastussuunnitelmaa laadittaessa riskien arviointiin osallistuvat opetuksen järjestäjän lisäksi poliisi ja pelastustoimi. Riskien arvioinnissa kiinnitetään huomiota erilaisiin uhkiin samoin kuin yksikön rakenteelliseen, toiminnalliseen ja henkiseen valmiuteen kohdata niitä. Toimintaohjeet äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa kirjataan esiopetusyksikön kriisisuunnitelmaan Turvallisuusasiakirjojen ja -suunnitelmien ylläpitämisestä vastaa yksikön johtaja.

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä. Sastamallasasi asiakirjat säilytetään kulmalukkokansiossa, jonka päälle kirjataan asiankäsittelyyn osallistuneet henkilöt, joilla on oikeus avata kansio. Kansio säilytetään lukollisessa kaapissa koulun johtajan tai päiväkodinjohtajan toimistossa.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle

opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Sastamalassa oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma.

Yhteys hyvinvointisuunnitelmaan

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on yksi Sastamalan kaupungin strategisista asiakirjoista. Sastamalan kaupunginvaltuusto hyväksyy Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman. Suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Sastamalassa päävastuu ohjelman valmistelusta on työryhmällä, jossa on edustajat varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta, nuorisopalveluista sekä perhe- ja sosiaalipalveluista.